

Türkiye’de Halk Kütüphaneleri Bölge Seminerleri: “İyi Uygulama Örneği” Olarak Bir Deneyimin Değerlendirilmesi

Bülent Yılmaz*

Öz

Bu çalışmada, Türkiye’deki halk kütüphanelerinde çalışan kütüphaneci ve yöneticiler için 2006-2007 yıllarında Türk Kütüphaneciler Derneği, Goethe-Insitut ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen bölge seminerleri değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, önce, seminerler süreci özetlenmiş, seminerlerin hedef, kapsam, yöntem ve organizasyon yapıları ele alınmıştır. Daha sonra, seminer katılımcılarına uygulanan anket ile elde edilen veriler irdelenmiştir. Sonuçta, çalışan halk kütüphanecisi ve yöneticilerinin yaklaşık %25’ine ulaşıldığı 9 bölge seminerinin Türk halk kütüphanecileri için son derece katkı sağlayıcı olduğu ve hizmet içi eğitim konusunda ciddi gereksinimleri bulunduğu anlaşılmıştır.

Giriş

Halk kütüphanesi, bireylerin eğitim, kültür ve boş zamanlar ile ilgili bilgi gereksinimlerini hiçbir ayırım gözetmeksizin ve ücretsiz biçimde karşılayarak bulunduğu yörenin toplumsal gelişimine katkıda bulunan demokratik kuruluştur. Halk kütüphanelerinin tanımda belirtilen işlevleri yerine getirebilmeleri büyük ölçüde bu kütüphanelerde çalışan personelin verimliliğine bağlı olmaktadır. Halk kütüphanesi personelinin verimliliği birçok başka etkenin yanı sıra yaptığı iş konusundaki bilgilerinin düzenli aralıklarla güncellenmesi, geliştirilmesi, yenilenmesi kısaca eğitilmesine dayanmaktadır.

Türkiye’de diğer kütüphane türlerinde olduğu gibi halk kütüphanelerinde de

* Prof.Dr., Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. e-posta: byilmaz@hacettepe.edu.tr

hizmet içi eğitim etkinlikleri düzenli ve sistematik biçimde yapıldığı söylenemez. Üniversitede 4-5 yılda elde edilen bilgilere dayanarak ve çoğunlukla çalışma yaşamı boyunca kendisini hiç yenilemeden bir kütüphaneci Türkiye’de 25-30 yıl hizmet verebilmektedir. Bu koşullarda verilen hizmetin son derece düşük nitelikli olacağı ve bunun en başta kurumuna zarar vereceği, verimliliği düşüreceği ama aynı zamanda kütüphaneci kimliğine olumsuz etkileri olacağı açıktır. IFLA bir kütüphanenin yıllık bütçesinin %0,5-1’inin hizmet içi eğitime ayrılması gerektiğini belirtir (IFLA 2004).

Çalışmamızda, Türkiye’de bu nitelikte bir etkinlik olarak ilk kez gerçekleştirilen ve 2006 yılında bir *hizmet içi eğitim projesi* olarak başlatılarak, 2007 yılı içinde de sürdürülen ve başarıyla bitirilen *Halk Kütüphaneleri Bölge Seminerleri* değerlendirilmektedir.

Hizmet İçi Eğitim

Çeşitli biçimlerde tanımlanan hizmet içi eğitim; “Bireylerin ya da onların oluşturduğu grupların işletmede yükledikleri ya da ileride yüklenecekleri görevleri daha etkili ve başarılı yapabilmeleri için, onların mesleki bilgi ufuklarını geliştiren, akılcı karar alma, düşünce, davranış ve tutum, alışkanlık ve anlayışlarında olumlu değişimler yaratmayı amaçlayan bilgi, görgü ve becerileri artıran eğitimsel eylemlerin tümüdür.”(Sabuncuoğlu, 1991, s.125) Tanımdan da anlaşılacağı üzere, hizmet içi eğitim kavramının içeriğinde çalışanlar açısından daha etkili ve başarılı olma, onların bilgi ufuklarını geliştirme, akılcı karar almalarını sağlama ve davranış, alışkanlık, anlayış ve tutumlarında olumlu değişiklikler yaratma bulunmaktadır.

Hizmet içi eğitimin gerekliliği şu noktalarda toplanmaktadır:

- Kurumlarda hizmetin saptanan ya da beklenen niteliğin altında olması.
- Hizmette beklenen algılama, benimseme ve istekle çalışmaların azalması.
- Personelin moralinin bozulduğunun görülmesi ve güdülenmesi gereğinin duyulması, bunun zorunlu bir hale gelmesi.
- Kurumda personel hareketliliğinin, yer değiştirmelerin ve ayrılmaların artması.
- Kurumun etkinlik alanı ile ilgili değişiklik ve yenilikleri yürütecek eleman sağlamada güçlük çekilmesi
- Kurum içinde ve dışında kazanılan beklenen saygınlığın azalması (Taymaz, 1997, s. 11).

- Farklı kurumlardan farklı niteliklerle gelen personelin işe yabancı olması.

Değinilen noktalar hizmet içi eğitimin bir anlamda önemine de ışık tutmaktadır. Kurumların bu gerekliliklerden birisi ya da birkaçı için dahi hizmet içi eğitim etkinlikleri gerçekleştirmeleri zorunlu görünmektedir.

Hizmet içi eğitimin önemini bir başka biçimde ortaya koyan “yararlar” konusunda da kısaca şu noktaların altı çizilebilir:

- Personelin hata yapma oranı en aza düşer.
- İş verimliliği artar.
- Kurumun ilişkide bulunduğu kişi ve kuruluşlar arasındaki itibarı artar.
- Personelin kendisine olan güveni ve motivasyonu artar.
- Personelin bakış açısı genişler.
- İşte yükselme olanağını artırır. (Gül, 2000)

Hizmet içi eğitimin gerekliliği, sağladığı yararlar bağlamında da görülmektedir.

Hizmet içi eğitimin birçok türü bulunmaktadır. Kısaca gruplandırılacak olursak, hizmet içi eğitim türleri şunlardır:

- Adaylıkta hizmet içi eğitim
- Uyarlama eğitimi
- Hazırlık eğitimi
- Hizmette hizmet içi eğitim
- Temel eğitim
- Yeniden eğitim ya da değişikliklere uyarlama ve geliştirme eğitimi
- Bilgi tazeleme eğitimi
- Tamamlama eğitimi
- Yükseltme ya da üst görevlere hazırlama eğitimi. (Cevizbaş, 2002, s. 32)

Halk Kütüphaneleri Bölge Seminerleri Türkiye’deki halk kütüphanecileri için bir yeniden eğitim ya da değişikliklere uyarlama ve geliştirme eğitimi, bilgi tazeleme eğitimi ve/veya tamamlama eğitimi olarak düşünülebilir.

Seminerler Süreci

2005 yılı Haziran ayında Goethe-Institut’un desteği ile Alman halk kütüphanesi sistemini ve hizmetlerini incelemek amacıyla Almanya’ya yapılan ve 15 Türk

halk kütüphanecisinin katıldığı gezi sonrasında gerçekleştirilen değerlendirme toplantısında, gezide edinilen bilgi ve deneyimlerin Türkiye’deki meslektaşlarla paylaşılması eğilimi Goethe-Institut İstanbul Kütüphane Müdürü Bayan Ursula Wester tarafından bir öneri olarak dile getirildi. Bu öneri doğrultusunda, sözü edilen bilgi ve deneyimlerin meslektaşlara yönelik olarak düzenlenecek bölge seminerleri ile aktarılabilmesi ve paylaşımın artırabileceği düşünüldü. Başlangıçta, gezide çekilen görüntülerin bazı değerlendirmelerle birlikte sunulması çerçevesinde düşünülen bölge seminerlerinde Türkiye’deki halk kütüphaneleri açısından önümüzdeki Avrupa Birliği (AB) sürecinin büyük bir olasılıkla öne çıkaracağı konuların da seminerler kapsamına alınması akılcı görüldü. Ayrıca, 2002-2003 yıllarında gerçekleştirilen PULMAN-XT Projesi çerçevesinde Finlandiya’ya giden halk kütüphanecisi meslektaşların deneyimlerini de seminerlerde paylaşma fikri benimsendi ve seminer sunumlarına dahil edildi.

Son dönemde gündemden belirli ölçüde düşmüş de olsa, özellikle, seminerlerin planlandığı 2005 yılında Türkiye’nin halk kütüphaneleri açısından iki önemli sürecin eşliğinde olduğu bilinmekteydi. Bunlar; AB (Avrupa Birliği) ve halk kütüphanelerinin yerel yönetimlere devri süreciydi. Her iki süreç de halk kütüphanelerinde köklü değişikliklere neden olacağı kabul edilir bir gerçektir. Bu nedenle, Türk halk kütüphanecilerinin bu değişime ve bir anlamda geleceğe hazırlıklı olmaları zorunlu görünmekteydi. Çünkü, değişimi yönetecek olan öznedir ve bu özne halk kütüphaneleri için “kütüphaneci”dir. Kütüphaneciyi bu değişime hazırlamaz ise halk kütüphaneleri adına yapılacak bütün değişikliklerin başarısızlığa uğrama olasılığı oldukça yüksek olacaktır. Kütüphanecide yaratacağımız bu değişimin bir anlamda bir “bilinç (zihniyet)” değişimi olduğu söylenebilir. Yukarıda sözü edilen süreçlerin ön plana çıkardığı ve kütüphanecide gerçekleştirmek zorunda olduğumuz bilinç değişimini “Merkezden bekleme” yerine sivil toplum kuruluşlarıyla yapılacak işbirliği sonucu “yerel yaratıcılıkla proje temelli çözüm” biçiminde ifadelendirebiliriz. Halk kütüphanecilerimizde sorunları büyük ölçüde “yerel yaratıcılıkla çözüme” anlayışını oluşturup geliştirebilmek için belirli konularda eğitim verilmesi zorunlu görünmektedir. Bunlar; uluslararası halk kütüphaneciliğinde son yıllarda öne çıkan ve yöreye özgü koşul ve özellikleri dikkate alarak geliştirilecek “Hedef kitleye yönelik yaratıcı kütüphane hizmetleri” ile bu hizmetlerin gerçekleştirilme koşullarını sağlamada yeni bir yöntem olarak kabul edilen “Proje Geliştirme”dir. Bir başka deyişle, önümüzdeki süreçte halk kütüphaneleri toplumun farklı özellikler taşıyan bütün kesimlerine aynı hizmeti sunmanın akılcı olmadığından hareketle, küçük hedef gruplar belirleme ve bunlara yönelik/özgü hizmetler geliştirme durumunda kalacaklardır. Bu eğilim halk kütüphanecisini ister istemez yaratıcı olmaya, yaratıcı hizmetler geliştirmeye yöneltecektir. Ancak, halk kütüphanecisinin geliştirdiği bu yeni hizmetleri

yaşama geçirebilmesi başta finansal olmak üzere, bürokratik, yasal ve sivil desteğe gereksinim duyacaktır. İşte, bu desteğin günümüzdeki sağlanma yolu giderek “Proje geliştirme” kavramına dayanmaktadır. Sorunları çözme, hizmet geliştirme projelendirmeye, yani bir anlamda sorun çözme sürecini disipline etmeye dayanmaktadır.

Halkla ilişkiler olgusu ise toplumsal bir kuruluş olarak halk kütüphanesinin vazgeçemeyeceği eğitim konularından birisidir. Halk kütüphanesi topluma hizmet veren bir kuruluş olmayı sürdürdüğü sürece bu konu işlevselliğini ve önemini koruyacaktır.

Kısaca, “Hedef Gruplar”, “Yaratıcı Kütüphane Hizmetleri”, “Sivil Toplum Kuruluşları”, “Proje Geliştirme” ve “Halkla İlişkiler” kavramları Türk halk kütüphanecileri için hem AB hem de yerel yönetimlere devir sürecinin zorunlu kıldığı eğitim konularıdır.

Düzenlenen bölge seminerlerinin anlam ve öneminin şu noktalarda toplandığı söylenebilir:

Seminerler;

1. AB ve Türkiye’de halk kütüphanelerinin yerel yönetimlere devir sürecinin halk kütüphanecisinde zorunlu kıldığı eğitimi verme hedefi taşımıştır. Yani, bir gereksinimi karşılama kaygısı gütmüştür.
2. Resmi ve sivil toplum kuruluşları işbirliği ile yapılmıştır. Bu konuda oldukça geniş bir işbirliği sağlanmıştır. Bu, Türkiye’deki halk kütüphaneciliği alanında ilk kez gerçekleştirilen oldukça önemli bir gelişmedir.
3. “Proje geliştirme”, “Sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapma”, “Yöreye özgü yeni hizmetler geliştirme” ve “Hedef grup belirleme”, “Kütüphanecinin yaratıcılığı”, “Halkla ilişkiler” gibi olguları gündeme getirmiş ve işlemiştir. Bu konuda kütüphanecilerimizde en azından zihinsel değişim yaratma işlevi görmeye çalışmıştır.
4. Bazı uluslararası kuruluşların desteğinin sağlanmasına neden olmuştur. (Goethe-Institut ve Türk-Alman İşadamları Kültür Vakfı)

Seminerlerin Hedefleri

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Goethe-Institut ve Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD) işbirliği ve desteği ile gerçekleştirilen bölge seminerlerinin belirlenen temel hedefleri/amaçları şöyleydi:

1. Türk halk kütüphanecilerinin mesleki bakış açılarını genişletmek.

2. Türkiye’de halk kütüphanelerinin yerel yönetimlere devir sürecinin gerektireceği yeni hizmet yapılanması/uygulamaları hakkında Türk halk kütüphanecilerini bilgilendirmek.
3. Türk halk kütüphanecilerinin sistematik ve düzenli bir biçimde gerçekleştirilmeyen hizmet-içi eğitimlerine belirlenen konularda katkıda bulunmak
4. Türkiye’de halk kütüphanelerine yönelik, resmi ve sivil toplum kuruluşları arasında ulusal/uluslararası işbirliğine dayalı bir proje geliştirerek, bu yönde gelecek için de bir zemin oluşturmak.
5. Seminer katılımcıları ile kütüphaneciler ve yöneticilerin birbirlerini yakından tanımalarına, bilgi ve deneyimlerini paylaşmalarına ve aralarında bir iletişim süreci başlatmalarına katkıda bulunmak.

Seminerlerin Örgütlenmesi (Organizasyonu)

Seminerler için Türkiye’nin bütün illerindeki halk kütüphanelerine ulaşılması planlanmış, bu amaçla bazı bölgelerin büyüklüğü de göz önüne alınarak 9 bölge seminerinin yapılması kararlaştırılmıştır. Seminerlere her ilden 3, ev sahibi ilden tüm halk kütüphanecileri ve yöneticilerin katılması ile yaklaşık 30-35 katılımcı yer alması düşünülmüştür. Seminerlere kütüphane yöneticileri (müdür-müdür yardımcısı) ve kütüphaneciler katılmışlardır. Ayrıca, seminerlere ev sahibi il kültür ve turizm müdürlükleri ile belediyelerden konu ile ilgili birer kişi davet edilmiş, Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü’nden bir meslektaş gözlemci olarak yer almıştır. Seminerlerde ana eğitimci olarak Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü’nden Prof. Dr. Bülent Yılmaz ile İzmir Atatürk İl Halk Kütüphanesi Müdürü Talat Aydilek görev almış, Dr. Erol Yılmaz İstanbul Seminerinde “Halkla İlişkiler” konusunda bir sunum ile katkıda bulunmuş, bunun yanı sıra Almanya ya da Finlandiya halk kütüphaneleri gezisine katılan Mehmet Emin Yılmaz, İsmail Akman, Arif Çökelek, Yavuz Demirkaya, Ahmet Emin Akgün, Aysel Gögen, Goethe-Institut’dan Charlotte Marscholek, Özen Sezer ve Meltem Arun ile Toplum Gönüllüleri Vakfı’ndan Aydın İleri de eğitim için sunumlar yapmışlardır. Seminerlerin örgütlenmesi Goethe-Institut, TKD (Türk Kütüphaneciler Derneği) ve ev sahibi (seminerlerin yapıldığı iller) il kültür ve turizm müdürlükleri ile ev sahibi il halk kütüphaneleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Seminerlerin finansmanı da genelde bu kuruluşlar tarafından karşılanmıştır. Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü (KYGM) Manisa Semineri dışında seminerlerin finansmanına katkıda bulunmamıştır. Seminerlerin özellikle konaklama, sosyal etkinlik, teknik altyapı organizasyonunu ev sahibi il

halk kütüphaneleri çözümlenmiş, bu konuda TKD Antalya ve İstanbul Şubeleri de illerinde büyük destek sağlamıştır.

Seminerlerin Destekleyicileri

Kısaca sıralayacak olursak seminere çeşitli oranlarda destek veren kuruluşlar şunlardır:

- Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü
- Goethe-Institut
- Türk Kütüphaneciler Derneği
- TKD İstanbul Şubesi
- TKD Antalya Şubesi
- Türk-Alman İşadamları Kültür Vakfı
- Toplum Gönüllüleri Vakfı
- Valilikler
- İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri
- Belediyeler
- Ev sahibi il halk kütüphaneleri
- Yerel medyalar

Gerçekleştirilen Seminerler

2006 ve 2007 yıllarında gerçekleştirilen 9 bölge semineri ile katılımcı iller şunlardır:

1. EGE Bölge Semineri

Manisa: 1-2 Haziran 2006

Katılan iller: Manisa, Uşak, Kütahya, Muğla, Denizli, Aydın

2. G. DOĞU ANADOLU Bölge Semineri

Gaziantep: 2-3 Kasım 2006

Katılan iller: Gaziantep, Adıyaman, Diyarbakır, Batman, Kahramanmaraş, Kilis, Şanlıurfa, Malatya

3. BATI KARADENİZ Bölge Semineri

Bartın: 16-17 Kasım 2006

Katılan iller : Bartın, Amasya, Düzce, Kastamonu, Sakarya, Samsun, Sinop, Zonguldak

4. AKDENİZ Bölge Semineri**Antalya:** 7-8 Aralık 2006*Katılan iller: Antalya, Adana, Burdur, Hatay, Isparta, Mersin, Konya, Karaman, Osmaniye***5. İÇ ANADOLU Bölge Semineri****Ankara:** 5-6 Mart 2007*Katılan iller: Ankara, Kayseri, Kırşehir, Çankırı, Çorum, Niğde, Nevşehir, Bilecik, Bolu, Eskişehir, Kırıkkale, Yozgat***6. DOĞU KARADENİZ Bölge Semineri****Trabzon:** 19-20 Nisan 2007*Katılan iller: Trabzon, Ordu, Giresun, Gümüşhane, Rize, Sivas, Bayburt, Artvin***7. DOĞU ANADOLU -1 Bölge Semineri****Erzurum:** 4-5 Haziran 2007*Katılan iller: Erzurum, Erzincan, Elazığ, Ardahan, Kars, Muş, Bingöl, Tunceli***8. DOĞU ANADOLU -2 Bölge Semineri****Van:** 1-2 Kasım 2007*Katılan iller: Van, Hakkari, Şırnak, Mardin, Siirt, Bitlis, Ağrı, Iğdır***9. MARMARA Bölge Semineri****İstanbul:** 13-14 Aralık 2007*Katılan iller: İstanbul, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Çanakkale, Bursa, Kocaeli***Seminer Konuları**

Gerçekleştirilen 9 bölge seminerinde şu konularda eğitim verilmiştir:

1. Yaratıcı/Yenilikçi Halk Kütüphanesi Hizmetleri
2. Proje Geliştirme
3. Halkla İlişkiler (5. seminerden sonra başlatılmıştır.)

Seminerlerde Çalışma Yöntemi

Seminerler şu bölümlerden oluşmuştur:

1. Seminer konularında sunumlar (PPT);
2. Seminer konularında fotoğraf/film gösterimi;
3. Çalıştaylar (Bilgi ve deneyimlerin paylaşımı-Beyin fırtınası);
4. Ev sahibi il halk kütüphanesini ziyaret ve değerlendirme;
5. Genel değerlendirme (Grup başkanları ve tek tek katılımcılar tarafından);
6. İlde sosyal-kültürel etkinlik;
7. İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Valilik ve/veya üniversite yönetimlerini ziyaret. (Bazı seminerlerde gerçekleştirildi.)

Seminer Katılımcı Sayıları

Yapılan 9 bölge seminerine katılımcı sayıları şöyle olmuştur:

(Tablo 1): İllere göre katılımcı sayılarının dağılımı

Seminerin yapıldığı il	Katılımcı sayısı
Manisa	26
Gaziantep	26
Bartın	25
Antalya	32
Ankara	48
Trabzon	28
Erzurum	25
Van	33
İstanbul	60
Toplam	303

Düzenlenen seminerlere en az 25 en fazla 60 olmak üzere toplam 303 kütüphaneci, yönetici ve eğitmen katılmıştır. Bir seminerde ortalama 33 katılımcı yer almıştır. Bu seminerler ile Türkiye’deki halk kütüphanelerinde çalışan kütüphaneci ve yöneticilerin yaklaşık %20-25’ine ulaşıldığını ve eğitimden geçirildiğini söyleyebiliriz. Kuşkusuz, bu rakam bugüne kadar yapılan en kapsamlı

hizmet içi eğitim etkinliği anlamına gelmektedir. Ancak, hizmet içi eğitim almamış yaklaşık %75 oranında kütüphaneci ve yönetici bulunmaktadır. Alınan geri bildirimlerde seminere katılanların önemlice bir bölümü ya çok uzun zamandır, ya da hiçbir zaman böyle bir eğitim etkinliğine katılmadığını bildirmiştir.

Seminerlere İlişkin Katılımcı Değerlendirmeleri

Gerçekleştirilen seminerlerde katılımcılar geri bildirim almak amacıyla bir anket uygulanmış ve seminerleri değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcılara ilk olarak seminer konularını ilgi çekici bulup bulmadıkları sorulmuştur.

1. Seminer Konularının İlgi Çekici Olup Olmadığı

(Tablo 2): Seminer konularına yönelik katılımcıların değerlendirmeleri

Seminer konuları ilgi çekici miydi?		
Seminerin yapıldığı il	Evet	Hayır
	%	%
Manisa	100	-
Gaziantep	100	-
Bartın	100	-
Antalya	100	-
Ankara	100	-
Trabzon	100	-
Erzurum	100	-
Van	100	-
İstanbul	100	-
Toplam	100	

Görüldüğü gibi seminer konuları tüm katılımcılar için ilgi çekicidir. Kuşkusuz, oranların bu kadar yüksek oluşunda katılımcıların büyük çoğunluğunun meslek yaşamlarında ilk kez bir seminere katılıyor olmalarının etkisi bulunmaktadır. Ancak, bu oranlar seminer için konu seçiminde isabetli davranıldığını da göstermektedir.

Seminer konularının ilgi çekiciliği yanı sıra ve belki daha da önemlisi seminerlerin katılımcılar için genelde yararlı olup olmadığıdır. Bu konuda

katılımcı görüşleri aşağıdadır:

2. Seminerlerin Yararlı Olup Olmadığı

(Tablo 3): Seminerlerin yararlı olup olmadığına yönelik katılımcıların görüşleri

Seminerin yapıldığı il	Seminer yararlı oldu mu?					
	YHKH ¹		PG ²		Hİ ³	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
	%	%	%	%	%	%
Manisa	90,5	9,5	90,5	9,5		
Gaziantep	100	-	86,6	13,4		
Bartın	93,8	6,2	93,8	6,2		
Antalya	83,3	16,7	83,3	16,7		
Ankara	88,9	11,1	88,9	11,1	88,9	11,1-
Trabzon	95,8	4,2	95,8	4,2	95,8	4,2
Erzurum	100		100		100	-
Van	100		100		88,9	11,1
İstanbul	92,5	7,5	90	10	95,5	5
Toplam	93,8	6,2	91,1	7,9	93,9	6,1

Seminerlerin büyük ölçüde yararlı olduğu görülmektedir. Özellikle, Erzurum, Van ve Bartın katılımcıları seminerleri en yararlı bulan grup olarak göze çarpmaktadır. En az yararın Antalya Seminerinde sağlandığı da dikkati çekmektedir. İstanbul ve Ankara grubunun büyüklüğü oranlara yansımış görünmektedir. Seminerlerde bölgeler özelinde en az %85’ler, genelde ise YHKH’de %93,8, PG’de %91,1 ve Hİ’de %93,9 düzeyinde yararın elde edildiğinden söz edilebilir. Türkiye’nin doğusunda yer alan illerde çalışan kütüphanecilerimizin ve yöneticilerimizin seminerlerden daha çok yararlandıkları ve ilgi duyduklarını belirtmek yanlış olmayacaktır. Seminerlerin en ilgi çekici konusunun genelde “Halkla İlişkiler” olduğu, “Proje Geliştirme” konusunun yeni olması ve daha çok gerçekleştirilme kuşkusu taşınması nedeniyle daha zor algılandığı gözlenmiştir. Katılımcıların konulara farklı düzeylerde ilgi duydukları da görülmüştür.

¹ YHKH: Yaratıcı Halk Kütüphanesi Hizmetleri

² PG: Proje Geliştirme

³ Hİ: Halkla İlişkiler

Seminerlerin en yorucu parçasının organizasyon olacağı tahmin edilebilir. Buna ilişkin katılımcı görüşleri de şöyledir:

3. *Seminerlerin Organizasyonu*

(**Tablo 4**): Organizasyona yönelik katılımcıların görüşleri

Seminer organizasyonu nasıldı?			
Seminerin yapıldığı il	İyi	Evet	Hayır
	%	%	%
Manisa	85,7	9,5	4,8
Gaziantep	100,0	-	-
Bartın	75,0	25,0	-
Antalya	100,0	-	-
Ankara	61,1	38,9	-
Trabzon	95,8	4,2	-
Erzurum	88,9	11,1	-
Van	88,9	11,1	-
İstanbul	85,0	15,0	0,5
Toplam (Ortalama)	86,7	12,8	

Organizasyon açısından katılımcıları en çok tatmin eden seminerler Gaziantep, Antalya ve Trabzon seminerleri olmuştur. Ankara ve İstanbul seminerlerinin organizasyon açısından en az memnun kalınan toplantılar olduğu görülmektedir. Yine de seminerleri organizasyon açısından zayıf bulan katılımcı sadece Manisa’da görülmüş, bu konudaki olumsuz eleştiriler çoğunlukla “orta” nitelemesi ile dile getirilmiştir. Seminer organizasyonlarını genelde başarılı bulanların oranı %86,7’dir.

4. *Seminerlere İlişkin Katılımcıların Olumlu Eleştirileri*

Açık uçlu bir soru ilke katılımcılara seminerle ilgili olumlu olumsuz eleştirileri sorulmuştur. Alınan olumlu eleştirileri şöyle sıralamak olanaklıdır:

- Ufuk genişletici oldu.
- Kendimize olan güveni artırdı.
- Yeni bilgiler kazandırdı.
- Bilgi ve deneyimlerimizi paylaşmayı sağladı.
- Yeni bakış açısı kazandırdı.
- Moral ve motivasyonumuzu güçlendirdi.
- Beyin fırtınası olanağı sağladı.
- Meslektaşlar arasında tanışmayı sağladı ve iletişimi başlattı.
- Bize kütüphanelerimizde yapabileceğimiz çok şey olduğunu gösterdi ve anımsattı.
- Bir kütüphanenin toplum için ne kadar önemli olduğunu bir kez daha anladık.
- Bize, yapmayı düşündüklerimiz konusunda cesaret verdi.
- Kütüphanelerimizde yapabileceklerimiz ile ilgili somut fikirler kazandırdı.
- Sorunlarımızı kendi çabalarımız ile aşabileceğimiz fikrini kazandırdı.
- Mesleğimizin ve sorumluluklarımızın yeniden bilincine varmamızı sağladı.
- Girişimcilik ruhumuzu güçlendirdi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın halk kütüphanecilerine yönelik hizmet içi eğitim konusundaki yetersizliğini gösterdi.
- Farklı ülkelerin halk kütüphanesi gerçeklerini görmemizi sağladı.
- Bizde proje üretme isteği yarattı.
- Mesleğimizdeki yeni gelişmelerden haberdar olduk.
- Bizi mesleki tekdüzelikten (monotonluktan) bir ölçüde de olsa uzaklaştırdı.
- Kafamızda dağınık halde bulunan mesleki fikirleri bütünleştirdi.
- Yeni açılımlar kazandırdı.

Dile getirilen olumlu eleştirilerden seminerlerin bir hizmet içi eğitim etkinliği olarak amaçlarına büyük ölçüde ulaştığını anlamak olanaklı görünmektedir.

5. Seminerlere İlişkin Katılımcıların Olumsuz Eleştirileri

Katılımcılardan seminerlere ilişkin olumsuz eleştiriler de alınmıştır. Bunların yoğunlaştığı noktalar şunlardır:

- Seminer süresinin kısalığı.
- Güncel sorunların yeterince konuşulamaması.
- Seminerlerin yoğun ve yorucu olması.
- Sosyal/kültürel etkinliğin olmaması.
- Seminerlere katılan kütüphane müdürleri, yöneticileri ve kütüphaneciler dışındaki personelin bu seminerleri alamaması,
- Seminerde anlatılanlara ilişkin uygulamaların (çalıştayların) bazen yetersiz kalması.
- Bazı seminerlerde yemek mekanlarının iyi olmaması.

Özellikle, sınırlı ekonomik olanaklarla gerçekleştirilmesi nedeniyle bu haklı eleştirilerin ortaya çıkması beklenen bir durumdu. Kuşkusuz, bazı eleştiriler seminerlerin amaçlarına uygun düşmemektedir. Güncel sorunları konuşma, seminerlerde diğer personelin olmaması gibi eleştiriler seminerlerin kapsamı ve amacı dışında kaldığı için birer temenni olarak değerlendirilmiştir.

6. Katılımcılara Göre Başka Hangi Konularda Seminer Olmalı?

Katılımcılara başka hangi konularda seminere gereksinim duydukları sorulmuştur. Genelde verilecek her konuda seminere gereksinim duydukları gözlenen katılımcıların öne çıkardıkları konular şunlar olmuştur:

- Milas programı
- Taşınır mal yönetmeliği
- Personel eğitimi
- Yasal yapı (mevzuat)
- Teknik hizmetler
- İnternet ve bilgisayar kullanımı
- Kütüphane hizmetlerinde dijitalleştirme
- Elektronik bilgi erişim
- Bilgi okuryazarlığı
- Kütüphane mimarisi ve iç tasarım
- Kütüphane işlem ve hizmetlerinin otomasyonu
- Okuma alışkanlığı
- İnsan psikolojisi
- Halk kütüphanesi yönetimi
- Mesleki teknoloji

- İletişim
- Çocuk kütüphaneciliği
- Web tasarımı
- Medyanın halk kütüphanesi amaçlı kullanımı
- Sponsor bulma yöntemleri
- Düşünce özgürlüğü ve sansür

Görüldüğü gibi halk kütüphanecileri birçok konuda bilgilerini yenilemeyi istemektedirler. Konuların fazlalığının, büyük ölçüde, Bakanlık tarafından düzenli ve sistematik bir hizmet içi eğitimin gerçekleştirilemiyor olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Ancak acil olarak taşınır mal uygulaması ve Milas Programıyla ilgili istek en çok dile getirilen güncel konulardır.

Seminer Katılımcılarının Gerçekleştirdikleri ve Gerçekleştirmeyi Düşündükleri Yaratıcı Hizmet Örnekleri

Seminerlerde yapılan çalıştaylardaki katılımcıların kütüphanelerinde gerçekleştirdikleri ve gerçekleştirmeyi düşündükleri yaratıcı kütüphane hizmetlerini birbirleriyle paylaşmışlardır. Ortaya çıkan farklı hizmet örnekleri şunlardır:

- Kütüphane kullanım broşürü hazırlamak
- Ödünç kitapları taşımaları için kütüphane adının yazılı olduğu poşetler vermek
- İlan panosu oluşturma, şehirdeki etkinlikleri burada duyurmak
- Sponsor isimleri için pano oluşturmak
- Çocuklar için oyun odası oluşturmak
- Telefonla kitap ayırtmak
- İmza günleri düzenlemek
- Tiyatro çalışmalarını desteklemek
- Film gösterimi yapmak
- Teleskop kurarak doğa olaylarını izletmek
- Anayol ve kavşaklara kütüphane levhaları koymak
- Çocuk parkı ve köşeleri oluşturmak
- Boyama kitapları ve yapbozlar vermek
- Yerel kültürel maketler sergilemek
- Yerel gazete, televizyonda kütüphaneyi tanıtıcı programlar yapmak
- Engelli demekleri ile işbirliği yapmak
- Yerel topluluklara konserler düzenlemek

- Hızlı okuma kursları düzenlemek
- Kreş ve anaokullarında masal okuma saatleri düzenlemek
- Öğretmenlere kütüphane kullanma alışkanlığı kazandıracak etkinlikler yapmak
- Otobüs işletmesiyle anlaşarak gezici kütüphane hizmeti vermek
- Sağlık ve hijyen konularında toplantılar yapmak
- Emekli öğretmenlerden yararlanarak okuma yazma kursları düzenlemek
- Lise-üniversite öğrencileri ve emeklilerden gönüllü çalışanlar grubu oluşturmak
- Eve bağlı olanlara kitap götürmek
- Okul öncesi çocuklara hediyeler vermek (şeker verme)
- Anaokulu çocuklarına drama yaptırmak
- Doğada safari düzenlemek
- Kültür-sanat sokağı oluşturmak
- Kamu kurum ve kuruluşları arasında “İletişim Temsilciliği” oluşturmak
- Tiyatro gösterisi karşılığı kitap bağıışı almak
- Kütüphaneye üye olana sinema bileti, yemek fişi vermek
- Kütüphane üyeliği karşılığı dershaneye %10 indirimli kayıt yaptırmak
- Askeri kurumlardan, asker eşlerinden yardım almak
- Telefon mesajları ile üyelere bilgi verme, ödünç süresi bildirmek
- Yaratıcı yazarlık kursları düzenlemek
- Yöredeki yaşlıların anılarını derlemek
- Kütüphane bahçesi okuma bahçesi olarak düzenlemek
- Kütüphane bahçesini otopark olarak işletmek
- Toplu taşıma araçlarında kütüphane hizmetleri ile ilgili duyurular yapmak
- Kütüphane adının olduğu kitap ayracı yapmak
- Resim kursu düzenlemek
- Üniversite sınavı öncesi moral gecesi düzenlemek
- Çizgi film gösterimi yapmak
- Masa tenisi turnuvası düzenlemek
- Kütüphane bahçesinde gazete okuma bölümü açmak
- İdol olmuş kişilere ulaşmak
- Ücretsiz üniversiteye hazırlık ve OKS kursları düzenlemek
- Kent köşesi oluşturmak
- Çocuk oyunu yazarları ile çocuk oyuncuları bir araya getirmek.
- Kütüphanede (bahçesinde) hayvan beslemek.
- Kütüphane içine akvaryum koymak
- Üniversiteye hazırlık için sanal dersane yaratmak
- Şehirdeki gençlerin kurdukları klüplere oda sağlamak

- Emekli lise öğretmenlerinin gönüllü olarak öğrencilerin derslerine yardım etmelerini sağlamak
- Kreş çocuklarını kütüphaneye davet edip, DVD izletmek
- Sinema günleri organize etmek
- Kütüphanede fazla kaynakları cezaevine bağışlamak
- Üniversiteye hazırlık için sanal dersane yaratmak
- Okulların kütüphanecilik kolu çalışmalarında kütüphanenin tanıtımını yapmak
- Yeni mezun öğretmen adaylarının kütüphanede öğrencilerin ödevlerine yardımcı olmalarını sağlamak
- Çocuk eğitimi vb. konularda broşürler hazırlayarak ebeveynlere dağıtmak
- Yerel tarihi derlemek ve kütüphane web sayfasına koymak
- Askeri birliklere ödünç kitap vermek
- OKS, SBS, ÖSS gibi sınavlara hazırlık materyalleri için özel bölümler oluşturmak
- Kısa dönem öğretmen askerlerden öğrencileri kütüphanede sınavlara hazırlama açısından yardım almak
- Çevre okullara kütüphane tanıtım turları düzenlemek
- Yayınevleri ile işbirliği içinde yeni yayımlanan kitapları kütüphanede sergilemek
- Kütüphane tanıtım afişlerinin toplu taşıma araçlarına asmak
- Okul aile birlikleri ile işbirliği yapmak
- Kütüphane tanıtım CD’si hazırlayıp, halka dağıtmak
- Kütüphanede çocukların yazdıkları şiir, öyküleri ve yaptıkları resimleri asabilecekleri edebiyat ve resim panoları oluşturmak
- Okuma yazma bilmeyen annelere çocukları tarafından kütüphanede kitap okutmak
- Kullanıcılara kütüphanede çay ikram etmek
- Kentin işlek caddelerine altında kütüphanenin adının yazıldığı eğitim, bilim ve kültürle ilgili özdeyişler içeren afişler asmak
- Kütüphane üye kartlarını daha cazip biçimde tasarlamak
- Üniversite öğrencilerinin kurdukları klüplere kütüphanede toplantı mekanı sağlamak
- Kütüphanede hafif müzik yayını yapmak
- Kitap iade uyarılarını ve diğer bilgilendirmeleri e-posta yoluyla yapmak
- Kütüphane donanımının (masa, sandalye, raf vb.) tasarımında meslek lisesi ve cezaevindeki tutuklulardan yardım almak
- Kullanıcı memnuniyeti anketi düzenlemek

- Bisiklet yarışı düzenlemek, dereceye girenlere kitap hediye etmek
- Personele yönelik İngilizce eğitim olanağı sağlamak
- Kütüphane müzik korusu oluşturmak
- Kütüphanede Şark köşesi oluşturmak
- Kullanıcıların kütüphaneye çiçek bağışlamaları ve bu çiçekleri kendilerinin bakmaya devam etmelerini sağlamak
- Tabip Odası ile işbirliği içinde çocuklara sağlık taraması yapmak
- Çok okuyanlara çeşitli hediyeler vermek. (Kitap, masa lambası, bisiklet, altın vb.)

Katılımcılarının Seminerlere İlişkin Genel Önerileri

Alınan geri bildirimlerde seminer katılımcıları seminerlere ilişkin genel önerilerde de bulunmuşlardır.

- Seminerler bütün kütüphane yöneticilerine uygulanmalıdır.
- Deneyimli halk kütüphanecileri yeni kütüphanecilere deneyim aktarımı/ deneyim paylaşımı yapmalıdır.
- Her bölgede bölge kütüphanecileri belirli aralıklarla bir araya gelmelidir.
- Öğretmen-kütüphaneci buluşmaları sağlanmalıdır.
- Genel Müdürlükten üst düzey yöneticilerin katılımı ile seminerler düzenlenmelidir.
- İl kültür ve turizm müdürlerine de bu konularda seminerler verilmelidir.
- Doğu ve batı illerindeki halk kütüphaneleri arasında eğitim amaçlı 1-2 haftalık kütüphaneci değişimi, kardeş kütüphane uygulaması gerçekleştirilmelidir.

Seminer katılımcılarının sundukları öneriler son derece gerçekçi ve gerekli görünmektedir. Geliştirilen önerilerin hayata geçirilmesi çok zor değildir. Bu konuda bürokratik üst iradenin oluşması yeterli olacaktır.

Sonuç

Kuşkusuz, gerçekleştirilen bu seminerler Türkiye’de halk kütüphanelerinin bütün sorunlarını çözmeye iddiasında değildir ve olamaz. Ancak, seminerlerin şu noktalarda Türk kütüphaneciliği ve Türk halk kütüphaneciliğine katkıda bulunduğu düşünülebilir:

1. Bilinen bir gerçek olmasına karşın halk kütüphanecilerinin bu tür etkinliklere tahmin edilemeyecek kadar büyük gereksinimi duydukları anlaşılmıştır. Bir başka deyişle, halk kütüphanecileri için ciddi bir hizmet içi eğitim gereği olduğu ortaya konmuştur.
2. Türkiye’de halk kütüphanesi sisteminin merkezi olması nedeniyle temel sorumluluğun kendisine ait olmasına karşın bunu çok uzun yıllardır yerine getirmeyen KYGM’nin anlamlı katkısı olmadan da sivil toplum kuruluşları arasında gerçekleştirilen işbirliği ile ulusal düzeyde ciddi organizasyon yapılabildiği görülmüştür.
3. Seminerlere katılan kütüphaneciler arasında bir iletişim süreci başlamıştır. Bu sürecin büyük ölçüde devam edebileceği tahmin edilmektedir.
4. Yapılan görüşme ve gözlemlerde seminer katılımcılarında küçük de olsa “merkezden bekleme” yerine “proje temelli, yaratıcı ve yerel çözümler üretme” yönünde bir zihin değişimi işaretleri alınmıştır. Ancak, bu değişimin gerçekleşmesi başlatılan sürecin yeni eğitim etkinlikleri ile sürdürülmesine bağlı olduğu açıktır.
5. Katılımcı olma olanağını yakalayan ve özlük hakları itibariyle maddi doyum yaşayamayan halk kütüphanecileri mesleki açıdan ve manevi olarak bir ölçüde motive edilmiştir. Özellikle, mesleğe yeni başlamış genç halk kütüphanecilerin seminerlere katılımı çok yararlı olmuştur.
6. Halk kütüphanelerinde çalışan personel düzenli olarak yukarıda belirtilen konularda en az 1-2 yılda bir hizmet içi eğitim istemektedir. Emekliliği gelen ve meslek yaşamında ilk kez bir hizmet içi eğitim etkinliğine katıldığını söyleyen birçok kütüphanecinin olduğunu öğrenmek bizim için son derece düşündürücü ve bir ölçüde de inanılmaz olmuştur.
7. Özellikle manevi yönden desteklendiklerinde, halk kütüphanecilerimizin son derece iyi işler yapabilecekleri, yaratıcı olacakları ve yılmaktan önemli ölçüde kurtulabilecekleri izlenimi edinilmiştir. Kuşkusuz, sadece eğitim programları ile halk kütüphanelerinin sorunlarının çözülebileceğini düşünmek doğru olmaz. Ancak, bu tür etkinliklerin etkisi sanılandan daha büyük olacaktır.
8. Kuşkusuz, seminerler sürecinde KYGM’nin yetersiz desteği üzücü ve anlaşılabilir olmuştur. Gerçekleştirme sorumluluğunu taşıdığı etkinliklere hiç olmazsa bürokratik kolaylık sağlama ve finansal destek vermesi doğal ve doğru olmalıdır.

Öneriler

Halk kütüphanelerine yönelik genel önerilerde bulunmak hazırlanan raporun seminerlerle ilgili olması nedeniyle uygun olmayacaktır. Dolayısıyla, önerilerimiz de seminerler ve bu bağlamda halk kütüphanecilerimizin hizmet içi eğitimlerine ilişkin olacaktır.

1. KYGM halk kütüphanelerinde çalışan her nitelik ve statüdeki personel için çeşitli konularda sistematik bir hizmet içi program oluşturmalı ve bu programı sürekli ve düzenli bir biçimde uygulamalıdır.
2. Bu eğitim programlarının gelişme ve verimlilik için önemi gözden kaçırılmamalı ve bütün personelin 1-2 yılda bir eğitimden geçirilmesi hedeflenmelidir.
3. Hizmet içi eğitim için belirlenecek konular “öncelikle gereksinim duyulanlar” ile “bilgi ve iletişim teknolojilerindeki değişimin gündeme getirdiği ve getireceği” konuları içermelidir. Bir başka deyişle, hizmet içi eğitime bakış açısı halk kütüphanelerine yönelik olarak hem varolan sorunları çözmeye katkıda bulunma hem de gelecekte ortaya çıkması olası sorunlara hazırlıklı olmayı içeren nitelikte olmalıdır.
4. Hizmet içi eğitim programlarının uygulanması bürokratik yaklaşımlardan uzak ve işlevsel olmalıdır. Bu çerçevede katılımcılar ve eğitici kadrosu iyi belirlenmelidir. Bu konuda başarılı ve deneyimli halk kütüphanecilerinden ve yöneticilerinden yararlanılmalıdır.
5. Kütüphanecilere yönelik eğitim programları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'nün eğitim programları kapsamına alınmalı ve bu etkinlikler mesleki sivil toplum kuruluşu olan Türk Kütüphaneciler Derneği işbirliğiyle gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, Bakanlık hizmet içi eğitim programlarında sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleriyle de işbirliğine gitmeli, ortak projeler üretilmelidir. Personeli için kendi dışında gerçekleştirilen eğitim etkinliklerine yeterli desteği vermelidir.
6. Kütüphaneler ve kütüphanecilik alanındaki gelişmelerle ilgili bilgilendirme toplantıları valiler, kaymakamlar ve il kültür ve turizm müdürleri için de düzenli olarak yapılmalıdır.
7. 2006 ve 2007 yıllarında gerçekleştirilen seminerlerin hem kütüphanelerimize etkilerini değerlendirmek hem de geleceğe yönelik bakış açıları oluşturmaya katkı sağlamak amacıyla ev sahibi ilerden birer katılımcı ile Bakanlık, TKD ve Goethe-Institut yetkilileri arasında Ankara'da yakın bir zamanda “**Bölge Seminerleri Genel Değerlendirme Toplantısı**” yapmak yerinde olacaktır.
8. Seminer CD'sinde yer alan seminer sunumları ve video film-fotoğraf

gösterimlerinin KYGM ve TKD web sayfalarına konulması seminerlere katılamayan kütüphaneciler için bilgi ve görüntüleri paylaşma olanağı yaratacaktır.

Bir meslek için üniversite düzeyinde elde edilen bilgilerin geçerlilik/yararlılık süresinin 3 yıla indiği bilinen bir gerçektir. Bu yalın gerçeğin söylediği şudur: Başarılı olmak istiyorsanız, personelinizi sürekli eğiteceksiniz! Hizmet içi eğitimi “olsa iyi olur” düzeyinde bir ayrıntı ya da “lüks” görme yanlısının en önemli sonuçları verimsizlik, yılgınlık ve hantallıktır. Oysa, mesleğimizin bunların aksine dinamizme, üretkenliğe ve pratikliğe gereksinimi olduğu açıktır.

Kaynakça

- Cevizbaş, R. (2002). *Hizmet içi eğitim ve Türk merkezi yönetimindeki uygulaması*. Ankara: Nobel.
- Gül, (2000). “Türkiye’de kamu yönetiminde hizmet içi eğitim”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler nstitüsü Dergisi*. 2(3), 05.10.2006 tarihinde <http://www.sbe.deu.edu.tr/Yayinlar/dergi/dergi06/gul.html> adresinden erişildi
- IFLA (2004). *Halk Kütüphanesi Hizmeti: Gelişim İçin IFLA/UNESCO İlkeleri*. Çev. Bülent Yılmaz. İstanbul: TKD İstanbul Şubesi.
- Sabuncuoğlu, Z. (1991). *Personel yönetimi*, 4. bs. İstanbul: Teknografik Yay.
- Taymaz, A.H., (1997). *Hizmet içi Eğitimde Kavramlar, İlkeler, Yöntemler*. Ankara: Sevinç Matbaası.

(Resim 1): İstanbul Semineri Katılımcıları